

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education Network:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

IRENE intervjuude läbiviimine ja uuringu tulemused Eestis

1. Uuringu taust

Eesti intervjuud viidi läbi ajavahemikus 22.03.-30.04.2021 kahe uurija - PhD Liina Kilemiti ja Kerstin Kase (mõlemad Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Usuteaduse Instituudist) - poolt. Käesolev raport on kirja pandud Liina Kilemiti poolt. Intervjuud toimusid Zoom'i veebikeskkonnas, kuna näost-näku kohtumised ei olnud riigi epidemioloogilise olukorra tõttu võimalikud.

Intervjuude aluseks oli käesoleva projekti raames koos partneritega välja töötatud intervjuu kava. Intervjueeritud püüti värvata mitmekesise religiooni õpetamise kogemusega inimeste seast ehk siis soovitatavalt selliseid, kes õpetaksid religiooniga seonduvat nii lastele (nt üldhariduskoolis) kui ka täiskasvanutele (nt kirikus või täiskasvanute täiendõppe vormis mõned teises institutsioonis). Siiski mitte kõik intervjueeritud ei õpeta hetkel koolides, vaid mõned õpetavad peamiselt täiskasvanuid kirikus. Üks informant pakkus meile huvi ka seetõttu, et on töötanud välja täiskasvanute religiooniõpetuse programmi, mis on peatselt käivitumas avaliku sektori asutuses.

9-st intervjueeritud neli olid naised ja 5 mehed. Kõik nad olid vaimulikud ja õppinud teoloogiat. 8 intervjueeritud olid luterlased ja üks baptist. Intervjuud transkribeeriti vastava tarkvara abil¹. Intervjuud tehti anonüümsetena ning toimusid eesti keeles. Kestus oli ligikaudu 60 minutit.

Kõik kellele intervjuu palve esitati, olid meeleldi nõus intervjuud andma ja keeldujaid ei olnud. Uuringu käigus ei esinenud olulisi probleeme ega kitsaskohti.

Kasutame siinjuures võimalust ja täname südamest kõiki uuringus osalenuid.

¹ Alumäe, Tanel; Tilk, Ottokar; Asadullah. "Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech" Baltic HLT 2018.

Erasmus+

IRENE
Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

2. Informantide ja õpetamissituatsiooni taust

Kuna käesoleval juhul on tegemist juhtumiuuringuga (case study) peame esmalt vajalikuks põhjalikumalt kajastada ja analüüsida nii informantide kui nende õpetamissituatsioonide tausta (intervjuu kavas küsimused 1-8b). Järgnevalt on esitatud nende lühiiseloostused.

Informant 1.

Mees. 63 aastane. Religiooni õpetanud 10 aastat. Magistrikraad. Erialad: teoloog, esimene haridus insener. Religiooniga seotud ainet õpetab kirikus. Vaimulik. Kristlane, luterlane. Ametnimetus: koguduseõpetaja. Õpetab: kahes väiksemas külas ja ühes suures linnas. Külad on üherahvuselised ja -religioossed, linn on paljurahvuseline ja -religioosne (sealjuures domineerivad mittepõhirahvusest ja -religioonist inimesed).

Õpilaste taust: peamiselt ühest rahvusest ja mittereligioossed. Kursusele tulevad üksikisikud: „*julgemad ühekaupa, vähemjulgemad mitmekesi*“². Peamiselt on mittereligioossed, kuid on ka üksikuid usklikke. Peamiselt täiskasvanud üle 25 eluaasta, keskmiseks vanuseks hindab 40 aastat. Eelteadmised religioonist on väga halvad. Eelnevad ootused: „*ei ole mingeid ootusi. Nad ei oska midagi tahta. Hoiakud on pigem kartus, tundmatu ees hirm, ei tea mis ees ootab. Siis on hästi, kui selgub et ei ole midagi hullu*“.

Informant 2.

Mees. 42 aastane. Religiooni õpetanud 20 aastat. Kõrgharidus. Erialad: teoloog, hingehoidja. Religiooniga seotud ainet õpetab kirikus. Vaimulik. Kristlane, luterlane. Ametnimetus: koguduseõpetaja. Õpetab suuremas, valdavalt üherahvuselises ja -konnanaalses linnas.

Õpilaste taust: õpilased on peamiselt ühest rahvusest ja mittereligioossed. Kursusele tullakse peamiselt kahekesi või kolmekaupaga (sageli perekonnad). Peamiselt mitteusklikud, kuid on ka usklikke, peamiselt täiskasvanud üle 25 eluaasta, eelnevad teadmised religioonist väga halvad.

² Raportis esitatud informantidelt pärinevad tsitaadid on siin ja edaspidi esitatud *kursiivis* ja muutmata kujul.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education Network:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

Õpilaste ootused kursusele: „*et väga palju ei peaks õppima, enamasti ei tule usulistele küsimustele vastuseid saama, vaid tulevad õnnistamise, kombetalituste pärast. See tundub midagi, mis tuleb ära teha. Väga väike on nende hulk, kes tulevad sooviga saada teada midagi Jumalast, Piiblist, kirikust. Põhitaust on sageli kokkupuude esoteerikaga.*“

Informant 3.

Mees. 50 aastane. Religiooni õpetanud 15 aastat. Magistrikraad. Erialad: teoloog. Religiooniga seotud aineid õpetab: kirikus, riiklikus kõrgema astme koolis (gümnaasium), riiklikus kutseõppeasutuses, eraõiguslikus kõrgkoolis. Vaimulik. Kristlane, luterlane. Ametnimetus: kirikus koguduseõpetaja, koolis õpetaja, kõrgkoolis õppejõud. Õpetab suuremas ja ka väiksemas linnas. Suurem linn on mitmerahvuseline- ja religioosne, väiksem linn on peamiselt üherahvuseline- ja religioosne.

Õpilaste taust: õpilased on peamiselt ühest rahvusest ja mittereligioossed (on mõningaid üksikuid erandeid, sh katoliiklasi, õigeusklikke ja vabakoguduste inimesi). Kirikus tullakse kursusele peamiselt ühekaupa, koolides rühmadena. Nii kirikus kui koolides tulevad peamiselt noored alla 25 eluaasta. Eelteadmised religioonist on väga halvad. Ootused: „*enamasti nad tahavad informatsiooni saada, nad on religioonist nii kaugel, et nad tahavad, et keegi usaldusväärne üldse neile midagi räägiks religiooni kohta. On eelarvamused, mis on päritud vanematelt, kes õppisid nõukogude ajal. Nemad on õppinud, et kirik on suur manipulaator ja valetab. Teise religioonide suhtes nad ei ole ka positiivsed. Religioon võrdub vägivald, eriti islami puhul. Negatiivsed eelarvamused. /---/ Suur vahe on, kas ta on koolis või on ta leerikoolis (s.t kirikus – uurija märkus). Leerikoolis on teistmoodi, seal on üldine huvi, miks sinna tullakse, nt et abielluda või ristivanemaks saada. Räägitakse mitte religioonist üldiselt, vaid juba kristlikust usust*“

Informant 4.

Naine. 50 aastane. Religiooni õpetanud 30 aastat. Magistrikraad. Erialad: teoloog, usundiõpetuse õpetaja. Religiooniga seotud aineid õpetab: kirikus, alg- või põhikoolis. Vaimulik. Kristlane,

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education Network:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

luterlane. Ametnimetus: kirikus koguduseõpetaja, riiklikus koolis õpetaja. Õpetab alevis. Alev on peamiselt üherahvuseline- ja religioosne.

Õpilaste taust: õpilased on peamiselt ühest rahvusest ja mittereligioossed. Kirikus tullakse kursusele peamiselt ühekaupa või kahekesi, koolides rühmana. Koolis peamiselt lapsed ja noored alla 25 aasta, kirikus peamiselt üle 25 eluaasta. Varasemad teadmised religioonist on väga halvad. Ootused: *“side on katkenud põlvkondade vahel. Ei tea mitte midagi ei pühadest ega Piiblist. Kirikus tulevad kursusele pragmaatiliste ootustega – laulatada, ristivanemaks saada, lapsi ristida. Aga selleks nad on ennast ette valmistanud - teavad, mis neid ees ootab. Koduleht aitab. Koolilapsed: Lapsed on (eelnevalt) positiivsed, kui nad lähevad selle sõnumiga koju (et on religiooniõpetuse kursusel), siis peale seda on näha, kuidas laste hoiakud muutuvad. Igas klassis 1-2 vanemat, kes küsivad koolilt, miks mu laps peab seda õppima“.*

Informant 5.

Mees. 40 aastane. Religiooni õpetanud 23 aastat. Kahekordne magistrikraad. Erialad: teoloog, kommunikatsioonijuht. Religiooniga seotud aineid õpetab: kirikus, eraõiguslikus algkoolis, riiklikus kõrgema astme koolis (gümnaasium). Vaimulik. Kristlane, luterlane. Ametnimetus: kirikus koguduseõpetaja, riiklikus ja eraõiguslikus koolis õpetaja. Õpetab väiksemas linnas. Linn on peamiselt üherahvuseline- ja religioosne.

Õpilaste taust: õpilased on peamiselt ühest rahvusest ja mittereligioossed. Kirikus tullakse kursusele peamiselt ühekaupa ja koolides rühmana. Nii koolis kui kirikus peamiselt lapsed ja noored alla 25 eluaasta. Eelnevad teadmised religioonist on pigem halvad. Ootused: *„hoiakud on olnud positiivsed, kui tulevad, siis ikka huvi on. Uudishimulikud. Tahetakse teada asju, on ka ootused et saaks laulatust ja ristimist läbi viia“.*

Informant 6.

Naine. 50 aastane. Religiooni õpetanud 32 aastat. Magistrikraad. Erialad: teoloog, inglise ja prantsuse keele õpetaja, suure kõõgi kokk, näitleja, müügitöö, avalikud suhted, meeskonnajuhtimine.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

Religiooniga seotud aineid õpetab: kirikus, riiklikus sisejulgeoleku asutuses (täiskasvanute täiendkoolitus). Vaimulik. Kristlane, luterlane. Ametnimetus: koguduse abiõpetaja, kaplan. Õpetab suuremas linnas, mis on mitmerahvuseline- ja religioosne.

Õpilaste taust: õpilased on peamiselt ühest rahvusest ja mittereligioossed. Kirikus tullakse kursusele peamiselt ühekaupa, sisejulgeolekuasutuse kursus on mõeldud rühmale. Alla ja üle 25 aastased inimesed on mõlemas rühmas enam-vähem pooleks. Õpilaste eelteadmised religioonist on pigem halvad. Ootused: „*meie kirikusse tulijate ootus on talituste jaoks kõlbulik olemine. Religioon ei ole tulijatel teema, usust ei taheta üldse rääkida. Kui üldse, siis sellest, kuidas Jumal või usk võiks aidata ja kui õnnis tunne on kirikus istuda.*“

Informant 7.

Naine. 52 aastane. Religiooni õpetanud 30 aastat. Doktorikraad. Erialad: teoloog, pedagoog. Religiooniga seotud aineid õpetab: kirikus, erakõrgkoolis, täiskasvanuharidust andvas eraõiguslikus õppeasutuses. Vaimulik. Kristlane, baptist. Ametnimetus: rektor, koguduse diakon. Õpetab suuremas linnas, kus on üks põhirahvus, kuid olulisel määral on esindatud ka teised rahvusrühmad. Piirkond on multireligioosne.

Õpilaste taust: õpilased on peamiselt ühest rahvusest, kuid vähesel määral on ka muid rahvusi. Peamiselt ühest konfessioonist. Enamasti tullakse õppima rühmadena. Enamiks neist on eelnevalt juba usklikud. Vanuselise koosseisu poolest on enamus üle 25 eluaasta. Õpilaste eelnevad teadmised religioonist on olnud pigem head.

Informant 8.

Naine. 39 aastane. Religiooni õpetanud 12 aastat. Magistrikraad. Erialad: usuõpetuse õpetaja, teoloog, väljaõpe vaimuliku ametiks. Religiooniga seotud aineid õpetab kirikus ja eraõiguslikus põhikoolis. Vaimulik. Kristlane, luterlane. Ametnimetus: pastor. Õpetab suuremas linnas, kus on üks põhirahvus, kuid olulisel määral on esindatud ka teised rahvusrühmad. Piirkond on multireligioosne.

The European Commission's support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the EC cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

Õpilaste taust: peamiselt ühest religioonist ja rahvusest. Õppima tullakse rühmadena. Peamiselt on usklikud, kuid vähesel määral on olnud ka mitteusklikke. Peamiselt on (kirikus) täiskasvanud üle 25 eluaasta, koolis lapsed ja noored alla 25 eluaasta. Nende eelnevaid teadmisi religioonist on vastajal raske hinnata.

Informant 9.

Mees. 49 aastane. Religiooniga seotud aineid õpetanud 25 aastat. Kõrgharidus. Erialad: noorsootöö, (lõpetamata) teoloogia. Religiooniga seotud aineid õpetab kirikus ja eraõiguslikus põhikoolis. Vaimulik. Kristlane, luterlane. Ametnimetus: kooliõpetaja. Õpetab suuremas linnas, mis on paljurahvuseline ja mitmereligioosne.

Õpilaste taust: peamiselt üherahvuseline, kuid mitmeusuline. Õppima tullakse rühmadena. Õpilased on peamiselt usulise taustaga, kellest enamik on luterlased, kuid on ka lapsi vabakogudustest. Peamiselt on õpetatavad vanuses alla 25 eluaasta. Nende eelnevad teadmised religioonist on pigem head.

Lühike kokkuvõte informantide ja nende õpilaste tausta kohta:

Esiteks paistavad intervjueritud silma märkimisväärselt pika religiooni õpetamise kogemusega. Kolm neist on religiooni õpetanud lausa 30 aastat ja enam. Algust on sellega tehtud üsna noorelt, kohe peale enda teoloogiaõpinguid või samal ajal. Samuti on nad üsna kõrge haridustasemega. Mitu on omandanud või omandamas doktorikraadi. Kõik on õppinud teoloogiat, mitu lisaks ka pedagoogikat. Palju on käidud täiendkoolitustel. Seega võib intervjueritud pidada erialaselt kõrgelt kvalifitseerituteks ning väga pädevateks religiooni õpetama.

Umbes pooled intervjueritustest õpetavad Eesti suuremates linnades, kus lisaks eestlastele (eestlastest usklike põhiosa moodustavad luterlased) elab märkimisväärsel hulgal slaavi rahvuste esindajaid – venelasi, ukrainlasi ja valgevenelasi. Slaavi rahvustest usklikud on peamiselt õigeusklikud. Väiksemate linnade, alevite, külade ja hajaasustusega maapiirkondade elanikud on enamasti eestlased ja usklikud on luterlased.

The European Commission's support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the EC cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

Õpetamise taust lahkneb kolmes erinevas suunas:

- 1) õpetamine kirikus (peamiselt täiskasvanud kes osalevad luterliku kiriku leeriõppes),
- 2) õpetamine riiklikus üldhariduskoolis,
- 3) õpetamine kristlikus erakoolis.

Esimesel juhul tulevad õpilased sooviga saada ristitud ja leeritatud luterlikus kirikus. Nende eelteadmised religioonist on kas halvad või pigem nõrgapoolsed. Sageli ei ole esialgu sügavamalt huvi religiooni vastu, vaid soovitakse saada kiriklikke talitusi (last ristida, saada kiriklikult laulatatud, saada ristivanemaks). Vähem on neid, kelles on tärganud suurem huvi religiooni kui sellise vastu ja soov kiriku liikmeks saada. See grupp on enamasti üherahvuseline (eestlased) ja ei ole eelnevalt usklik. Nende õpetamise maailmavaateline lähtealus on kristlik, luterlik. Õpilasi valmistatakse ette selle kiriku liikmeteks saama. Õppima tullakse tavaliselt üksi või koos pereliikmega.

Teine grupp on üldhariduskoolide õpilased, kes tulevad tundi, mis on enamasti vabatahtlik valikaine ning mille jooksul antakse õpilastele ka elementaarseid teadmisi erinevate maailma religioonide kohta. Neid tunde nimetatakse erinevates koolides erinevalt, nt usundilugu, kultuurilugu vms. Religioonide kohta võidakse teadmisi anda ka filosoofia või ajaloo tundides. Nende tundide maailmavaateline lähtealus on neutraalne. Õpilaste eelnevad teadmised religioonist on peaaegu olematud ja nagu mõned vastajad väitsid, aja jooksul isegi halvenenud (kuigi võiks eeldada vastupidist pärast ühiskondliku fooni muutust alates 1991). Kuna enamasti õpetavad informandid eesti keelsetes koolides, siis on õpilased peamiselt ühest rahvusest, kuid on ka erandeid.

Kolmas grupp on kristlike erakoolide õpilased. Nende õpetamise maailmavaateline alus on kristlik ja märkimisväärne osa õpilastest tuleb kas kristliku taustaga või kristlusesse heatahtlikult suhtuvatest peredest. Õpilaste eelnevad teadmised religioonist on pigem head. Enamasti õpetasid informandid luterlikes erakoolides, kuhu siiski ühe vastaja sõnul tuleb ka lapsi teistest konfessioonidest.

The European Commission's support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the EC cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Erasmus+

IRENE
Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

Kuigi oli erandeid (nt kristlikud erakoolid), iseloomustasid informandid oma õpilaste eelnevaid teadmisi religioonist väga kesise või lausa olematuna. Veelgi enam – palju on hirme ja eelarvamusi kiriku ja usu suhtes, mis on iseloomulik Eestile kui kristlusest eemaldunud, suuresti sekulaarsele riigile. Kesiste algteadmiste foonil tuleb õpetamist alustada kõige elementaarsemate algteadmiste pinnalt. Leerikursusele tulevad õpilased on toimuva suhtes ettevaatlikult meeletatud ja õpetaja peab seda arvestama. Riiklikus üldhariduskoolis õpetavad õpetajad märkisid, et kodu hoiak religiooni õpetamise vastu koolis ei pruugi olla heatahtlik. Seega peavad religiooni õpetajad Eestis „rinda pistma“ mitte ainult vähese teadmiste tasemega vaid ka negatiivsete eelarvamustega religiooni(de) suhtes.

Õpetamise tingimused, võimalused, lähtealused ja sisu erinesid eelnimetatud kolme suuna osas märkimisväärselt. Neid erinevusi on raporti järegevates osades mõneti ka kirjeldatud.

3. Õpetatavad õppeained ja kursustele jõudmise viisid/kanalid (küsimused 20-26)

Õpetamine kirikus. Enamik luterlastest informantidest õpetas intervjuerimise ajal või oli varasemalt õpetanud luterlikus kirikus leerikursust. See on mõeldud kogudusega liituda soovivate inimeste ettevalmistamiseks ja eelneb konfirmeerimisele. Tabavalt iseloomustas selle eesmärki informant1: „*See on ristimiseelne õpetus, õpetus ristiinimese elu kõige olulisemates punktides, mida uus koguduse liige teadma peaks*“ (I1).

Enesest mõistetavalt on selle kursuse maailmavaateline lähtealus kristlik. Kursusele võib tulla alates 15. eluaastast, kuid tavapäraselt on siiski tulijad vanemad. Leerikursus on iseseisev eraldi kursus ning selle programmi üle otsustab täielikult kursuse läbiviija ise. Siiski on paar populaarset raamatut, mida paljud kogudused kasutavad leeriõpikutena: Toomas Pauli „Maise matka poolel teel“ ja Jaak Ausi ning Meelis Holstingu „On seal keegi?: leeriõpik“. Mõni vastaja nimetas ka Jaan Lahe „Kristluse põhiküsimust“. Esimest neist peeti veidi raskepäraseks ja pigem sobivaks edasijõudnutele. Üldiselt siiski neid raamatuid kiideti. Üks vastaja (I1) mainis, et jälgib õppeprogrammi väljatöötamisel esimesena nimetatud raamatu struktuuri, kuna vajalikud teemad on seal raamatus hästi ära toodud.

The European Commission's support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the EC cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

Väga palju otsitakse tundide läbiviimiseks siiski ka ise kirjandust, sealhulgas internetist. Või siis antakse viiteid ja linke kirjanduse kohta, mida soovitatakse õpilastele iseseisvaks lugemiseks. Mõned vastajad on soovitanud vaadata ka filme YouTube'ist, nt Jeesuse elust. Üldine arvamus oli, et leeriõppeks vajalike materjalidega on olukord praegu päris hea. Kui 90ndate alguses kadestati sakslasi ja soomlasi suurepäraste õppematerjalide pärast ja osasid neist tõlgiti mõne aja pärast ka eesti keelde, siis nüüdseks on peaaegu kõik vajalik ka Eesti keeles olemas. Nii näiteks nimetati informantide poolt positiivsete näidetena „Credo“ või „Reis usumaale“ materjale.

Kursuse eesmärgid sõnastasid vastajad erineval viisil ja erineva detailsuse astmega, kuid üldistatult on tegemist siiski „sissejuhatusega koguduseliikme ellu“.

Üks vastaja (informant1) tõstis religiooni õpetamisena kirikus esile ka piiblitunde, kus reeglina osalevad täiskasvanud koguduseliikmed ja mille eesmärgiks on Piiblit paremini tunda ja mõista. Piiblitundide sisu on samuti täielikult tema kui nende tundide läbiviija määrata. Ta leidis (ja seda on kinnitanud ka mitmed muud Eestis läbiviidud religioonisotsioloogilised uuringud), et luterlased on vägagi teadmistele orienteeritud. Paljud värsked koguduseliikmed tunnevad peale leerikursuse lõppu millestki puudus olevat ja leiavad et võiks olla ka „leerikursus edasijõudnutele“ ehk siis mingi teadmiste täiendamisele orienteeritud ühine ettevõtmine. Sellest vajaduses lähtuvalt on antud koguduses algatatud Piiblikursus, mis on koguduseliikmete poolt väga hästi vastu võetud.

Õpetamine üldhariduskoolis. Nagu juba eelnevalt nimetatud, on religiooni õpetamisega seotud tunnid reeglina vabatahtlikud ehk valikained. Juhul kui koolil on humanitaarkallak, siis on need selle kallaku kohustuslikud ained. Levinud nimetused selle aine kohta on „usundilugu“, „usundiõpetus“, „maailmareligioonid“ vms. Paar informanti räägivad religiooniga seonduvat aga hoopis ajaloo või filosoofia ainetes. Informant 4 puhul aga ilmnes veelgi huvitavam seos: tema õpetatavas kursuses (kultuurilugu) põimuvad religioonialaste teadmiste andmine ja antud piirkonna kodulugu.

Usundiõpetus, usundilugu jms. on eraldi õppeained, millel pole eeldusaineid jms. Usundiõppe puhul on võimalik toetuda üldhariduskoolide usundiloo õppekavale, kuid siiski märkis nt informant 4, et ta on seda ametlikku programmi vastavalt enda vajadusele modifitseerinud. Kuna tema aine ametlik

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education Network:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

nimetus on „kodulugu“, millelt eeldatakse selles koolis omakorda seotust just kohaliku kandi kodulooga, siis tuleb paratamatult nõ ametlikku programmi kohandada vastavalt kooli ootustele.

Ka siin rääkisid informandid, et otsivad siiski õppematerjale vajadusel ise juurde, kuigi vastavates ainetes on õpikud ja vihikud olemas. Sageli tehakse seda interneti abiga.

Õpetamise lähtealus on rangelt neutraalne. Informant 3 tõi selle kohta minu arvates väga tore näite, võrreldes religioone hoonetega ja religiooni õppijat uurijaga, kes liigub erinevate hoonete vahel neid objektiivselt vaadeldes ja analüüsides:

„Iga religioon on nagu hoone, üks süsteem, mis on ehitatud erinevatest põhimõtetest ja ja uskumustest. Ja ja see hoone on, on üks süsteem, nii nagu igal pool on, on ruumide süsteem, niimoodi on ka see üks mõte, süsteem ja meie oleme teadlastena nagu külalised, kes käivad seda vaatamas ja püüavad aru saada, kuidas see hoone on ehitatud, miks on see tähtis, mis on need printsiibid, mis seal valitsevad ja kuna me oleme ainult külalised, siis läheme sinna sisse, vaatame, läheme jälle välja pärast ja et ei ole tingimata vaja, et me jääme sellesse (et sellest aru saada – minu täpsustus).“

Õpetamine kristlikus erakoolis. Võrreldes eelmise grupiga on siin mitu erisust: õpilased on reeglina nooremad ning maailmavaateline lähtealus on kristlik, samuti on õpilaste eelteadmised usust paremad ning puuduvad tavapärased hirmud ja eelarvamused usu suhtes. Õppeaine nimetuseks on „usuõpetus“ (NB! mitte „usundiõpetus“, mis käsitleb kõiki religioone võrdselt aluselt). Samuti lähtuvad sellised koolid õpetus- ja kasvatustöös kristlikest lähtealustest.

Kursustele jõudmise viisid/kanalid. Üldhariduskoolides sattuvad õpilased religioone käsitletavatele kursustele õppeprogrammi läbimise käigus. Üldhariduskoolides on religiooniga seonduvad õppeained enamasti valikained, kristlikes erakoolides kohustusliku õppeprogrammi osa.

Seevastu leerikursustele, kuhu tullakse nõ vabatahtlikult ja enamasti täiskasvanuna, võib jõuda mitmel väga erineval moel. Enamasti teavitavad vaimulikud algavatest leerikursustest kas koguduse veebilehe või sotsiaalmeedia kanali kaudu, panevad kuulutuse kohalikku ajalehte või kiriku või

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

kultuurimaja teadete tahvlile. Mõnikord liigub info ka suust-suhu. Isiklik kutsumine paistab siiski olevat väga harv – vaid mõni informant nimetas seda võimalust:

„isiklikud kontaktid, kohtun inimestega, küsin, kas nad on ristitud ja leeritatud ja kui ei ole, siis kutsun neid“. (I1).

Selline võimalus tuleb muidugi mõista kõne alla vaid väiksemas kogukonnas, nt väikelinnas või maapiirkonnas, kus vaimulik isiklikult tunneb paljusid oma kogukonna liikmeid ning teab nende huvisid ja soove. Peamiselt eeldatakse siiski et inimesel on selliseks sammuks (konfirmatsioon) põhjalikult läbi tunnetatud isiklik soov ja tahe, kuna tegemist ei ole ju mitte lihtsalt teadmiste jagamisega, vaid ettevalmistamisega ristimiseks ja koguduse liikmeks astumiseks.

4. Kasutatavad õppemeetodid / põhimõtted (küsimus 27).

Kõige üldistatumalt võib öelda, et kõik informandid pooldasid aktiivõppe meetodeid ja enamasti ka kasutavad neid. See kehtib kõigi eelpool mainitud kolme sihtgrupi õpetamisel, kuigi õpetamissituatsioonid ja eeldused on erinevad. Mida mõisteti aktiivõppe meetodite all? Eelkõige selliseid meetodeid, kus õpetatavad said näiteks tunni jooksul esitada küsimusi, anda tagasisidet, avaldada arvamust õpetatava kohta, arutleda, otsida ise asjakohast infot raamatutest või veebist vms. Nendest informantidest, kes viivad läbi leeritunde (peamiselt täiskasvanute õpetamine), ei tee seda keegi traditsioonilises monoloogi vormis, vaid vestlusena. Paar informanti väitsid ka, et kasvanud on nende leeris käijate hulk, kes on soovinud kursuse käigus iseseisvalt lugeda ja uurida. Peamiselt on see nende puhul olnud tingitud ajapuudusest või sellest, et töötatakse kodukogudusest kaugel ning ei ole võimalik alati ise kohal käia. Viimasel aastal on füüsilisi kokkusaamisi takistanud ka epideemia. Need aga, kes kohal käivad, on huvitatud vestlemisest, küsimisest, oma arvamuse avaldamise ja arutlemise võimalustest. Enamasti on Eestis ka leerigrupid üsna väikesed, mis võimaldab sellelaadilist õpet läbi viia.

Leeritundides kasutatavate aktiivõppe meetodite kohta tõi hea näite informant1:

The European Commission's support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the EC cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Erasmus+

IRENE
Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

No olen tähele pannud, et kui on õppijatel teha mingisugused harjutused, mingi ühine rühmatöö mis on huvitavad, nad on liitvad, tekitavad elevust ... see on üks paljudest meetodist, mida ma olen ise kasutanud. Olen näidanud ka filme ja filmide põhjal siis selgitanud. Mingi ühine filmi vaatamine mis võib olla seda ajastut kirjeldab või, või neid isikuid, kellest räägitakse, noh näiteks piiblitegelaste elulood (I1)

Informant2 rääkis aga sellest, et tema peab leeritundide alustuseks väga oluliseks isikliku mitteformaalse miljöo loomist – laual on kohv ja küpsised, mängib vaikne taustamuusika, arutatakse, kuidas eelmisel nädalal on kellelgi tööl või isiklikus elus läinud, millised sündmused on toimunud ja siis vaimulik aitab neid eraelulisi juhtumisi ja muljeid kristlikult tõlgendada ja seletada. Kuna palju kursusele tulijad on üsna usukauge taustaga, siis aitab selline lähenemisviis harjuda kristliku mõtteviisiga ja arusaamadega.

Kooliõpilaste aktiivõppel on teistsugused meetodid, kuid ka siin oli märgata, et informandid on soovinud jätta õpilastele võimalikult palju ise otsimise ja avastamise ruumi, kus vaimulikust õpetaja on vaid „teejuhiks“. Samuti peab olema õpilastel võimalik arutleda ja küsimusi esitada. Siin on muidugi oluliseks määrajaks õpilaste vanus – teemade ja aktiivõppe õppemeetodite valikul tuleb lähtuda õpilaste vanusest ja küpsusest. Informant4, kes õpetab mitmest erinevast vanusest laste grupe, tõi oma intervjuus häid näiteid antud problemaatika kohta: milliseid maailmavaatelisi/usulisi küsimusi saab käsitleda suuremate lastega ja milliseid väiksemate lastega, kellel puudub veel abstraktse, üldistava ja sümbolilise mõtlemise võime, mõistmaks keerulisemaid usulisi kategooriaid. Ta tõi nooremas vanuserühmas õpetamise kohta järgmise näite:

Muidugi teises klassis on palju ka sellist käelist tegevust, mida nad väga armastavad teha, joonistada, värvida, midagi meisterdada, et ja meie koolitunnid on kuuskümmend viis minutit pikad, siis seegi juba tähendab, et ma pean väga erinevaid meetodeid seal kasutama. Et nagu mängud on väga olulised nii viiendas kui teises klassis. Ja ka leerilaagris on mängudel suur osakaal (I4).

The European Commission's support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the EC cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

No koolis on hästi palju aktiivõpet ning sellist ettekande osa on mul ainult kümme-viisteist minutit, ülejäänud on kõik õpilastega aktiivõppe meetodid. Sest teisiti ei ole lihtsalt seal võimalik ja nii palju, kui mul on võimalik kasutada arvutiklassi, siis teeme ka nii-öelda netis. Arvutites teevad nad näiteks oma esitlusi või uurimustöid. /---/ Täiskasvanutele (leerikool) olen ma üles ehitanud nii, et ettekande osa on isegi pikem aga ma olen ikkagi üles ehitanud vestlustele nagu vestlusrühmad. Kui mõelda noorte leerile, mida me ka teeme, kas üle aasta või kuidas see on, et selle meetod on ikkagi laagris õppimine üks kuu kaks nädalavahetust. Siis elame koos ja õpime koos, seal on samuti ettekande osad ja kõik aktiivõppe meetodid, siis on kasutusel täiesti läbipõimunult (I4).

Millistel põhimõtetel selline aktiivõppe eelistamine tugineb? Peamiselt soovil, et aktiivne osalemine, uurimine ja arutlemine usuliste teemade üle aitab tundides osalejatel õpetatavaid seisukohti ja vaateid paremini omaks võtta. Õpe on sellisel juhul nagu avastusretk, mille käigus õpilane „avastab“ vajalikke teadmisi pakutava materjali hulgast ise ning õpetajast vaimulik on siin vaid toetaja ja ettevaatlik suunaja. Informandi nr 3 jutust võib aru saada, et gümnaasiumiõpilastele maailmareligioonidest rääkides tutvustab ta neile esmalt teaduslikku mõtlemist kui sellist: kuidas üldse läheneda sellistele nähtustele nagu religioonid teaduslikult, religioonifenomenoloogilises võtmes. See, kuidas tema õpilasi suunab iseseisvalt mõtlema, uurima ja järeldama, on tegelikult midagi enam kui lihtsalt algteadmiste andmine maailmareligioonide kohta. See annab lähtealuse ka teiste ühiskondlike fenomenide teadusliku, neutraalse ja objektiivse käsitlemise oskusele.

5. Milliseid lisateadmisi/koolitust informandid enda arvates vajaks? (küsimused 28 ja 30).

Selles küsimuses lahkesid intervjueeritute vastused üsna tugevalt. Need sõltusid selles, millise eriala (lisaks teoloogiale) oli informant omandanud ja kellena töötanud. Näiteks kui informant oli omandanud lisaerialana õpetajakutse ning käinud ka täiendkoolitustel, pidas ta oma pedagoogikaalaseid teadmisi piisavaks antud religioonialaste ainete õpetamise seisukohast. Samuti võis märgata seost, et nooremad informandid olid „õpihimulisemad“ ehk siis märkisid rohkem

The European Commission's support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the EC cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

valdkondi, milles nad sooviksid lisateadmisi saada. Nii näiteks märkisid informandid I4, I6, I5, I2 ja I8, et soovivad lisateadmisi kõigis pakutud valdkondades.

Vast kõige vähem soovitakse lisateadmisi teoloogias. Need kes on varasemalt õppinud pedagoogikat, pidasid oma teadmisi ka selles valdkonnas piisavaks. Enim sooviti juurde õppida psühholoogiat (eelkõige kuidas inimesi motiveerida ja kaasata), rühmatöö meetodeid (eelkõige aktiivõppe meetodeid) ning digioskusi, nt kuidas teha veebikursusi. Viimane on muutunud aktuaalseks koroonapandeemiast tingitud piirangute tõttu, kui pole võimalik füüsiliselt tunnis käia. Tõenäoliselt on see väga aktuaalne täiendõppe vajadus kõigi pedagoogide, mitte ainult religiooni õpetajate hulgas. Lisaks eelöeldule pakuti ühe vastaja poolt veel välja ka võõrkeeli: kreeka, heebrea ja saksa keelt (I1) ning teine teadmised juhtimisest ja teadmised teadustööst (I7).

6. Senised religiooni õpetamise seisukohast kõige olulisemad koolitused (küsimus 29).

Taas paistavad siit silma kursused, kus on kasutatud huvitavaid rühmatöö ja aktiivõppe meetodeid. Samuti on hästi meelde jäänud sellised kursused, mis on seotud ekskursioonide, külaskäikude, praktiliste tegevustega.

Osade läbitud kursuste suhtes oldi ka kriitilised – „*käid ära aga pärast ei mäleta nagu midagi sellest*“. (I5) Tõenäoliselt oli tegemist kursustega, kus kasutati „kuivi“, monoloogi vormis õpetamise meetodeid.

Milliseid kursusi välja toodi? Mõned näited:

Õpetajapraktika koolis (I3)

Bibliodraama, sümboldraama (I1, I6)

Rühmatööprotsessid (I6)

Usuteaduse Instituudi erinevad täiendkoolitused vaimulikele (I1)

Kaitseliidu instruktorite väljaõpe, mille käigus õppis aktiivõppe meetodeid (I5)

Leerikooli teemaline koolitus, mille käigus sai rühmatöö praktikat (I5)

Tartu Ülikooli poolt läbiviidud usundiõpetuse õpetajatele mõeldud kursus, mille käigus külastati erinevate religioonide pühakodasid, muuhulgas mošeed ja sünagoogi. (I5)

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

7. Aktuaalsete ühiskonnaelu teemade käsitlemise olulisus religiooni õpetamise tundides (küsimus 31).

Ka selle küsimuse puhul lahknesid vastajate arvamused üsna oluliselt, samuti oli märgatavalt suur „ei oska öelda“ vastuste osakaal.

Kui püüda üldse vastuseid kuidagi üldistada, siis võib öelda, et ploki esimesi kolme küsimust (vahekorrad rahvaste ja rasside vahel, põgenike ja migratsiooniga seotud teemad ning seksuaalvähemustega seotud teemad) peetakse ehk mõnevõrra vähem oluliseks käsitleda kui järgmisi. Üheks põhjuseks toodi see, et üldhariduskoolides käsitletakse neid teemasid teiste tundide käigus nagunii. Samas andsid osa informante ka vastupidiseid hinnanguid. Näiteks informant 5 rääkis, et rahvuste ja rasside ning põgenike ja migratsiooniga seotud teemad osutusid oluliseks kui tema piirkonda tulid pagulaspered, keda kogudus aitas vastu võtta. Selge on see, et niisuguses olukorras tuleb teemat ka tunnis käsitleda, kuigi see esialgu ehk plaanis ei olnud.

Informant 4 aga ütles, et ta küll ei tõstata spetsiaalselt rahvuste ja rassidega ning põgenike ja migratsiooniga seotud teemasid, kuid kristlikku vaadet nendes küsimuses on tal võimalik väljendada kasvõi Piibli lugudest rääkides. Ta toob selle kohta järgmise näite:

No selles mõttes, et mina ei räägi, sest see tuleb välja, eks ju, nende mõnede piiblilugude läbi, kuidas rahvastik, rahvad, nagu omavahel on suhelnud. Näiteks halastaja samaarlase lugu. Et seal on nagu see näide, et kes on vihavaenlane, tuleb ja aitab sind, eks ... (I4).

Mõneti sarnane on lugu ka seksuaalvähemuste teemaga. Selgus, et seda teemat ise tõstatada ei soovita, kuid juhul kui õpilased küsivad kiriku hoiaku kohta antud küsimuses, siis tuleb sellest ka rääkida. Erandiks olid siin informandid I8, I4, I6, kes pidasid oluliseks, et vaimulik selle teema ise aktiivselt tõstataks ja sellest õpilastele räägiks. Seksuaalvähemuste teema puhul võib ehk oletada kartust tõstatada teemat, mille puhul osalejate arusaamad võivad teravalt erineda ning emotsionaalseid reaktsioone esile kutsuda. Selge on ka see, et teema käsitlemise eeldused on üldhariduskoolides ja leeriõppes üsna erisugused.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education Network:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

Tabelid neljandat valdkonda ehk elu alguse ja lõpuga seotud teemasid tõlgendati vastajate poolt mitmel erineval moel: mõned vastajad said sellest aru kui kloonimise ja eutanaasiaga seonduvast probleemistikust, mõned aga vaatasid seda laiemalt kui usulist maailmamõistmist üldse ning leidsid, et see on kõige olulisem teema, mida religiooni õpetamisel ilmtingimata käsitlema peab. Esimeste puhul esines teema suhtes rohkem vastumeelsust või leiti, et see peaks jääma hingehoiuvaldkonna teemaks (nt I3).

Küsimusi 5-8 peeti üldiselt mõnevõrra olulisemaks käsitleda.

Ühiskondlike kriisiolukordadega seotud teemad (nt katastroofid, konfliktid, pandeemia ja loodusõnnetused) on ilmselt eriliselt päevakorral praeguse pandeemia tõttu.

Mõneti üllatav oli kliimaõigluse küsimuse populaarsus. Hea näide on siinkohal informant 5 lause: „see on meie kõigi tulevikuga seotud teema“. Võimalik, et seda teemat aitas esile tõsta asjaolu, et Eesti Kirikute Nõukogu³ kuulutas 2020. aasta loodushoiu teema-aastaks „Armastame loodut“. Tõenäoliselt olid loodusega seotud teemad sellel aastal ka religiooni õpetuse tundides tavalisest rohkem päevakorral. Ka intervjueeritud vaimulikud peatusid sellel teemal pikemalt ning mainisid selle teema käsitlemise olulisust ka kiriku kontekstis.

Ka inimõiguste teemat peeti oluliseks. Informant 5 mainis tabavalt: „inimõiguste teema on ajatu teema“. Nii mõnigi vaimulik mainis, et tema käsitleb ka esimest kolme aspekti (vahekorrad rahvaste ja rasside vahel, põgenike ja migratsiooniga seotud teemad ning seksuaalvähemustega seotud teemad) eelkõige inimõiguste kontekstis.

Ka kristlusesisese ja religioonide vahelise dialoogi teemat peeti üheks olulisemaks.

Peamiselt arutlesid informandid juba väljapakutud teemade üle. Siiski soovisid mõned informandid ka teemasid lisada:

Peremudelite teema, kärgpered (I4)

³ Eesti kristlikke kirikuid koondav katusorganisatsioon, vt <http://www.ekn.ee/english.php>

Erasmus+

IRENE
Innovative Religious Education NEtwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

Poliitika (I1). Informant 1 arvas, et seda ilmselt mõnevõrra kardetakse käsitleda, kuna kogudused on apoliitilised organisatsioonid, kuid paratamatult elu ise toob ette poliitikast tingitud olukordi, mida leeriõpilased sooviksid arutada.

Õiglase kaubanduse teema kristliku eetika kontekstis (I2).

8. Informantide teadmised õppematerjalide olemasolu/vajadus nn aktuaalsete ühiskonnalelu teemade käsitlemiseks (küsimused 32, 33).

Üldiselt peeti enda teadmisi nende teemade käsitlemiseks piisavaks ja õppematerjale juurde eriti ei vajata. Pigem arvati, et võõrkeelte oskajale on kõik vajalik kättesaadav interneti abiga ja et pigem on probleemiks see, et materjali on sedavõrd palju, et on raskusi kõige vajaliku läbitöötamisega. Arvestades Eesti informantide üsna kõrget hariduslikku ja professionaalset taset, tuleb sellega nõustuda. Vaid paar informanti mainisid, et sellised õppematerjalid oleksid siiski teretulnud paaris etteloetud valdkonnas. Siiski pidasid nad vajalikuks rõhutada, et need materjalid peaksid olema kas põhjalikult eestindatud või Eestis välja töötatud vältimaks tunnet, et „midagi on Brüsselist jälle ette antud“ (I2). Eestindamata tõlkematerjalide loomine tähendaks meie jaoks justkui ajas tagasiminekut 1990ndatesse aastatesse, mil kodumaal ei olnud religiooniteemalisi materjale saada ning need tuli tõlkida teistest keeltest. Nõ üle-Euroopaliseks kasutamiseks mõeldud materjalid pole aga piisavalt tundlikud siinse ühiskondliku konteksti osas ning võivad mõjuda võõristust tekitavalt ja isegi peletavalt.

Üks informant tõstis vestluses aga huvitava rakursi alt esile kliima-teemaliste lisateadmiste vajalikkuse:

Informant4: „Ja ma ei mäleta, kust saatest see välja tuli, aga mulle kristlasena tuli üllatusena, et kristlastele heidetakse ette seda maailma laastamist. Et selles on kristlus süüdi. Et oma kapitalismiga ja kõige sellega“.

Intervjueerija: Et nagu Max Weberi protestantlikust eetikast - maailma muutmine ratsionaalseks? Weberit tõlgendatakse nii, et nagu protestantism on suunanud meid sinna nagu maailma ratsionaalselt ümber kujundama enda huvides.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

Informant4: Ja näha, et see on seotud sellega, et maakera kuumutada? (imestunult) See ei ole seotud selles mõttes ju kristlusega, et noh, ... kuidas seda nüüd? Jumal on andnud meile ülesande harida ja hoida seda maailma, eks ju? Mina olen alati nii aru saanud. Et selles mõttes see teema vajaks kindlasti koolitust.

9. Kasutatavad innovatiivsed ja digilahendused (küsimused 34, 35).

Üldiselt mõistsid informandid innovatiivsete lahenduste all peamiselt erinevaid rühmatöö ja aktiivõppe meetodeid või digilahendusi. Palju oli vastajaid mõjutanud juba aasta kestnud pandeemiaolukord, mille vältel rakendusid sotsiaalse distantseerumise meetmed ning palju asju tuleb korda ajada interneti teel.

Digilahenduste kasutamise osas on see kaasa toonud kahetised hoiakud – ühelt poolt mõistetakse, et vanad ajad enam tagasi ei tule ning on tõenäoline, et edaspidi oleme me senisest veelgi sõltuvamad internetist ning see valdkond peab jõudsalt edasi arenema. Teiselt poolt aga leiti, et „digivärki“ on ehk isegi liiga palju ning vähemalt leiritunnid peaksid olema lähedase, isikliku näost-näku suhtluse päralt. Näiteks arvasid kaks nooremapoolset (vaieldamatult heade digioskustega) meesinformanti järgmist:

„Pigem võib-olla leiritunnid püüame hoida sellised ... et tunnis oleks võimalikult vähe tehnikat ja ekraane. Mulle tundub, et tänapäeva inimesed, kes ka eriti veel mingitel koolitustel käivad, et siis nende jaoks on see juba omamoodi innovatsioon, et ühtegi ekraani ei panda äkki püsti ja toimub suhtlemine silmast silma ja otse“ (I2).

(Kooliõpilaste kohta) „Aga ekraanidega me väga ei püüa neid võita, neil on meediaõpetus koolis ka olemas, kus seda ekraani majandust ka on ja robotikaring. Seda ekraanivärki on niigi nii palju. Pigem aga mingid ekskursioonid, õppekülaskäigud, õuesõpet, sellised“ (I5).

Milliseid digivahendeid aga teistele soovitatakse?

Informant 1 mainis eestikeelset lastele mõeldud Piibliäppi, samuti kiitis väga ühte videomängu, mida tema lapselapsed kasutavad ning mis tema arvates annab Piibli temaatikast üsna ulatusliku ülevaate.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

Antud informandi arvates võiks lastele teemat huvitavaks teha just selliste innovatiivsete, digitaalsete vahenditega, kuna „ekraanidega“ on võimalik kõige kergemini nende tähelepanu püüda ja lastele need asjad ka väga meeldivad.

10. Regulaarse tagasiside saamine (küsimus 36).

Religiooniõppe õpilastelt regulaarse tagasiside saamist peeti informantide poolt väga oluliseks. Ühel või teisel viisil kogusid seda kõik vastanud. Kogumise viis sõltus sellest, kas õpetamine toimub üldhariduskoolis või leerikursustel. Üldhariduskoolis saadakse tagasisidet kas aktiivõppe käigus, õpilastega seminari ja vestluse vormis või siis individuaalselt suheldes ning loomulikult ka tavapärase teadmiste kontrollimise vahenditega nagu iseseisvad tööd, eksamid ja arvestused.

Leerikursuse lõppevad tavaliselt kas vestluse, suulise või kirjaliku eksamiga (kirjaliku eksami meetodiks on enamasti essee). Selle jooksul kasutatakse võimalust ka tagasiside saamiseks. Mitmed vaimulikud tõstsid esile seda, et tagasiside on alati olnud väga positiivne. Nagu näitavad teiste uuringute käigus tehtud intervjuud, on positiivsed hinnangud enda leerikursuse kogemusele luterlike kogudustega liitunute seas üsna levinud.

Samas tekib siinkohal küsimus, kas inimesed julgevad vaimulikule isiklikult anda objektiivset ja ausat tagasisidet, kui selleks pole anonüümset võimalust. Kuna leerigrupid on reeglina suhteliselt väikesed, siis ilmselt seda ei tekigi. Suuremates linnakogudustes aga võiks kaaluda võimalust tagasiside anonüümseks kogumiseks nt ankeetküsitluse käigus. Siis saaks usutavasti objektiivsemat (muidugi ka kriitilisemat) tagasisidet. Samuti ei tasuks tagasisidet koguda enne leerieksamit, millega ka üks intervjuueeritud viitas.

11. Eestis läbiviidud uuringu põhijäreldused.

Eesti intervjuueeritud paistsid silma kõrge haridustaseme ja heade professionaalsete oskuste poolest. Samas peavad nad töötama üsna keerulises õpetamissituatsioonis: õpilaste teadmised religiooni(de)st on vähesed või peaaegu olematud, levinud on negatiivsed hoiakud ja ettevaatlik suhtumine kirikusse

The European Commission's support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the EC cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

ja usku. Sageli tullakse kiriku leerikursusele sooviga saada osa kiriklikest talitustest, kuid mitte sügavamast ja isiklikumast soovist usuliselt areneda.

Õpetamissituatsioon on suuresti määratud ära selle poolt, kus ja millisele sihtrühmale õpetatakse. Kolm peamist sihtrühma olid: 1) Kiriku leerikursused kogudustega liituda soovijatele, 2) Riiklike üldhariduskoolide õpilased, 3) Kristlike erakoolide õpilased. Vastavalt sellele varieeruvad nii õpetamise eesmärgid, võimalused, vahendid kui eeldused ja valmisolek ning motivatsioon õppida.

Kiriku leeriõpetuse ja kristlike erakoolide õppekava sisu lähtub kristlikelt alustelt, üldhariduskoolides on lähtealus maailmavaateliselt neutraalne ning pigem teaduslik.

Kõik intervjueritud õpetajad pooldavad ja kasutavad õpetamistöös aktiivõppemeetodeid ja seda vaatamata sellele, millist sihtrühma õpetatakse. Igale sihtrühmale on erinevad aktiivõppe meetodid. Peamised põhjused, miks aktiivõppe meetodeid kasutatakse, on muuta õppeprotsessi elavamaks ja huvitavamaks ning seeläbi õpitavat materjali ka meeldejäavamaks ning teisalt, lootus, et tutvustatavad vaated ja seisukohad tunduvad õpilastele isiklikult tähenduslikumad ja olulisemad, kui nad neid materjali hulgast justkui ise „avastavad“. Õpetaja roll on sealjuures olla pigem „teejuht“ avastusretkel.

Kuna intervjueritute erialane ettevalmistus oli üsna erinev, siis oli ka täiendõppe vajadus erinev. Peamiselt nimetati psühholoogiat ning rühma- ja aktiivõppemeetodeid. Mingit selget puudujääki või ühest koolitusvajadust ei ilmnenu.

Nii-öelda aktuaalsete ühiskondlike teemade õpetamise olulisuse hindamisel läksid arvamused lahku. Mõnevõrra enam oli neid vastajaid, kes leidsid, et vajalik oleks rääkida kliimaga seotud teemadest, inimõigustest, ühiskondlike kriisiolukordadega seotud teemadest, kristlusesisesest ja religioonide vahelisest dialoogist ja elu alguse ja lõpuga seotud küsimustest. Märksa vähem peeti vajalikuks seksuaalvähemuse, rasside ja rahvuste vaheliste suhete ning migrantide ja põgenikega seotud teemasid. Samas ei oldud nende teemade suhtes negatiivselt meelesstatud, vaid ei peetud neid enda kontekstis (rahulik Eesti väikelinn või maapiirkond) lihtsalt piisavalt pakiliseks. Levinuim seisukoht oli selline, et õpilased küsivad ja selle teema tõstatavad või kui igapäevasündmused on kuidagi nende teemadega seotud, siis kindlasti räägitakse ka sellest.

The European Commission's support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the EC cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Erasmus+

IRENE

Innovative Religious Education NETwork:
educating to the religious diversity

KA2 - Agreement Number: 2020-1-RO01-KA204-080071

Nende teemade käsitlemiseks peeti (mõningate eranditega) õppematerjale piisavaks. Vajaduse korral on neid võimalik alati internetist leida ja õpilastele tõlkida ning paljundada. Juhul kui selliseid materjale aga oleks plaanis luua, siis ei tohiks see kindlasti olla tõlkematerjal, mis oleks meie kontekstis ajas tagasimineks. Selline õppematerjal peaks olema siinset konteksti ja ajalugu arvesse võttes ning meie oludele kohandatud.

Innovatiivsete õppemeetodite all mõisteti peamiselt kas mingeid aktiivõppemeetodeid või digiõpet. Kui aktiivõppemeetodite osas valitses positiivne üksmeel, siis digiõppe puhul see nii ei olnud. Ühelt poolt mõistetakse, et digiõpe on tulevik ja sellest pole võimalik mööda vaadata. „Vilkuvad ekraanid“ pälvivad laste tähelepanu ja meeldivad neile. Samuti on digiõpe osutunud hädavajalikuks lahenduseks pandeemia-aastal, mil digiõppe ignoreerimine tähendanuks religiooniõppe lakkamist. Teisalt aga leitakse, et digitaalset vahendeid on saanud liiga palju ja miks mitte just religiooniõpetus ei võiks olla selleks kohaks, kus toimub kõige isiklikum ja vahetum näost-näku suhtlus. Ehk nagu ütles üks noor meesinformant: „tänapäeval on juba see innovatsioon kui toas pole ühtegi vilkuvat ekraani“.

Regulaarne tagasiside kogumine religiooniõppe õpilastelt oli Eesti informantide jaoks iseenesestmõistetav, ilma milleta õppeprotsessi ettegi ei kujutata. Tagasiside kogumine koib kõikvõimalikel viisidel, kõige olulisemaks neist peetakse isiklikku vahetut suhtlust ja vestlust. Kuigi käesoleva aruande autor teab, et osa leeriõpetajaid kasutab kursuse lõpus ka anonüümseid tagasiside ankeete, ükski käesoleva uuringu informant seda eraldi välja ei toonud. Koolides on objektiivseks tagasiside kanaliks kindlasti õpitulemuste kontrolli vahendid nagu eksamid ja arvestused ning võib olla mõnes kohas ka anonüümne tagasiside elektrooniliste õpikeskkondade kaudu.

The European Commission's support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the EC cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.